

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ПІДГОРОДИНСЬКА АНАСТАСІЯ ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

ШИРОБОВА ЛІЛІА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗУПИНЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сучасність в Україні корегує процедури та правила регулювання й здійснення кримінальних проваджень. Воєнний стан, оголошений в Україні з 24.02.2022 року (який неодноразово продовжувався) по суті є спеціальним правовим режимом, введеним у зв'язку зі збройною агресією і нападом на Україну, існуванням небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, протягом дії останнього органам державної влади та місцевого самоврядування надаються особливі, повноваження, необхідні для відвернення загрози, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози безпеки державі, її територіальній цілісності, також передбачається тимчасове обмеження прав фізичних та юридичних осіб (зазначене передбачене Законом України «Про правовий режим воєнного стану») [1].

Абсолютно зрозумілим є те, що в цей особливий період виконання завдань, пов'язаних із захистом Вітчизни, є пріоритетним, першочерговим і невідкладним. Законом України «Про оборону» (ст. 17) вказане визначається як конституційний обов'язок військовозобов'язаного громадянина [2].

Виконання завдань кримінального провадження, чітко визначених у ст. 2 КПК України, значним чином ускладняється у зв'язку із вищевикладеним, зокрема в аспекті неможливості приймати участь обвинуваченим у судових засіданнях. Законом України «Про внесення змін до КПК України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 року № 2201-IX низку статей КПК України було доповнено або викладено у оновлених редакціях для удосконалення механізму здійснення судочинства навіть в таких складних умовах [3]. Зокрема, законодавцем у новій редакції було викладено ч. 1 ст. 335 КПК України, яка стосується застосування інституту зупинення судового розгляду. Зупинення судового провадження пов'язано із наявністю певних обставин, які унеможливають або суттєво ускладнюють здійснення судового розгляду, що зумовлює необхідність прийняття рішення про вимушену перерву до їх зникнення. Як зазначається в ухвалі ВП ВС від 20.05.2021 у справі

№ 11-398cap20, зупинення провадження по справі – це врегульована законом й оформлена ухвалою суду тимчасова перерва провадження у справі, викликана наявністю однієї з передбачених у законі обставин, які заважають здійснювати її.

Необхідність виконання завдань кримінального провадження, дотримання засади розумності строків та інших засад кримінального провадження зумовлюють необхідність застосовування інституту зупинення судового розгляду. Чинна редакція ч. 1 ст. 335 КПК України передбачає наявність наступних підстав для зупинення судового розгляду: 1) ухилення обвинуваченого від явки до суду; 2) наявність у обвинуваченого психічної чи іншої тяжкої тривалої хвороби, яка виключає його участь в судовому провадженні; 3) призов для проходження військової служби обвинуваченого під час мобілізації, на особливий період.

Законодавець, врегульовуючи процедуру судового розгляду, виходить з обов'язковості участі обвинуваченого у його здійсненні. Зазначене пов'язане як із необхідністю дотримання прав обвинуваченого, так і з ефективністю й повнотою проведення такого розгляду. Перші дві підстави, вбачається, відображають об'єктивну неможливість участі обвинуваченого в судовому розгляді. Акцентуючи увагу третій підставі – призові для проходження військової служби обвинуваченого під час мобілізації, – з точки зору викладення, не зрозумілим є надання відповіді на питання: доведення факту призову обвинуваченого на військову службу під час мобілізації, на особливий період, достатньо для прийняття рішення про зупинення? чи зазначене положення необхідно розуміти в загальному контексті ч. 1 ст. 335 КПК України, а саме так, що одного тільки встановленого факту проходження обвинуваченим військової служби недостатньо, треба враховувати можливість приймати участь в судовому розгляді (чи достатньо просто бути присутнім?).

Одразу слід зазначити, що в практичній діяльності це питання вирішується неоднозначно. Іноді достатньо доведення факту знаходження на військовій службі. В Ухвалі АП ВАКС від 27.12.2022 р. у справі № 991/5181/20, пров. № 11-кп/991/4/22 зазначено [4]: «Як вбачається із наданої захисником Особа 7 довідки № 151 від 15.12.2022 р. за підписом тимчасово в.о. командира військової частини Номер 1 ЗСУ Особа_11 солдат Особа_8, призваний у лави ЗСУ по мобілізації та перебуває на військовій службі у військовій частині Номер_1. Таким чином факт проходження останнім військової служби у військовій частині НОМЕР_13СУ підтверджується належними доказами».

Отже, йдеться про буквальне тлумачення ч. 1 чт. 335 КПК України.

Інший варіант пов'язаний з іншим способом тлумачення, – зазначає суддя АП ВАКС Микола Глотов. При цьому для ефективного досягнення завдань кримінального судочинства треба застосовувати цільове тлумачення. Окрім встановлення факту проходження служби особисто обвинуваченим в лавах ЗСУ під час мобілізації, на особливий період, треба з'ясувати можливість приймати участь в судових засіданнях таким обвинуваченим [5, с. 10]. Відповідна інформація повинна бути

підтверджена доказами (як правило, суд надсилає запит до місця проходження служби обвинуваченим і розписуючи дати, зв'язує можливість явки). Окрему увагу заслуговує те, що в умовах воєнного стану обстановка може змінюватись кожної хвилини і, відповідно, можливість прийняття участі в засіданнях, також. У зазначеній ситуації важливо розуміти пріоритетність завдань воєнного часу перед завданнями кримінального судочинства.

Окрему увагу необхідно приділити такому питанню, як реальна можливість приймати участь обвинуваченим в судових засіданнях, ефективно і повноцінно реалізуючи процесуальні права. Приймати (брати) участь, згідно академічного тлумачного словника, означає виконувати разом з ким-небудь якусь роботу, здійснювати якусь справу, спільну дію/ Бути присутнім – отже, знаходитись, перебувати в якомусь місці в певний час [6]. Різниця між двома термінами очевидна: в активності обвинуваченого. Законодавець передбачає активну участь обвинуваченого у кримінальному провадженні, інакше не представляється можливим реалізувати процесуальні права, передбачені ст. 42 КПК України, бо це фікція. Можливість ефективної реалізації прав мобілізованим обвинуваченим також залежить ще від важливого моменту: наявності реальної можливості не тільки з'являтися до суду, а й бути готовим до судових засідань, мати зустрічі з захисником перед участю в процесуальних діях (наприклад, перед допитами свідків, потерпілого, а особливо самого обвинуваченого тощо).

Так, під час здійснення судового розгляду ВАКС у справі № 500/1889/18 обвинуваченому М. було відмовлено у задоволенні клопотання про зупинення судового провадження у зв'язку із проходженням ним військової служби (не дивлячись на підтвердження цього факту доказами), і одразу запропоновано перейти до надання ним запланованих раніше показань. Обвинувачений не мав можливості з'являтися на судові засідання, визначені попередньо, що було пов'язано з особливостями служби, командування забезпечило його участь для вирішення вказаного клопотання, заявив суду, що не готовий давати показання, оскільки протягом певного часу не мав можливості спілкування із захисником (зазначене співпало з тривалими блекаутами, а також із віддаленим знаходженням захисника та обвинуваченого один від одного). В результаті обвинувачений був вимушений відмовитися від дачі показань.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про формування практики зупинення судового провадження у зв'язку із призовом обвинуваченого до ЗСУ, на особливий період, яка залежить від способу тлумачення. При обранні цільового способу тлумачення суду необхідно впевнитися в тому, що з'явившись до суду, обвинувачений **має можливість повноцінно** приймати участь в судовому розгляді, а не просто бути присутнім. В іншому випадку завдання кримінального провадження реалізовані не будуть. Не будуть реалізовані й пріоритетні, нагальні задачі воєнного часу, що нівелюватиме сам факт призову обвинуваченого до ЗСУ у зв'язку з мобілізацією.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
3. Про внесення змін до КПК України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20>
4. Глотов М. Мобілізація як підстава для зупинення судового провадження. Частина 1. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/mobilizatsiya-yak-pidstava-dlya-zupynennya-sudovogo-provadžhennya/>
5. Глотов М. *Юридичний вісник України*. № 20–23 (1400–1403) за 20 травня – 16 червня 2022. С. 10–11.
6. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <https://sum.in.ua>

Ключові слова: судовий розгляд, зупинення судового провадження, обов'язкова участь обвинуваченого, право на захист, права обвинуваченого.

Key words: trial, suspension of court proceedings, mandatory participation of the accused, right to defense, rights of the accused.

РАКІПОВА ІННА ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

МЕДІАЦІЯ ТА ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЯ ЯК ПРАВОЗАХИСНА КОМУНІКАЦІЯ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Медіація є однією з форм відновного правосуддя, яку можна розглядати як новітній та прогресивний підхід до реакції держави на злочинні прояви в суспільстві та розв'язання конфліктів у кримінальному провадженні, в тому числі, під час здійснення кримінального судочинства в умовах воєнного стану.

У доктрині активно приділяється увага розвитку інституту медіації в Україні, у тому числі і в рамках такого важливого напрямку, як шляхи подолання вад судової системи України під час воєнного стану [4]. В умовах діджиталізації та воєнного стану в Україні має стрімкі перспективи розвитку також онлайн-медіація як окремий інститут [1].

Відповідно до Закону України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. [6] медіацією є позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Згідно ст. 3 Закону медіація може бути проведена також у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого

Завтур Віктор Андрійович Отримання фактичних даних від осіб, що постраждали від воєнних злочинів: міжнародні стандарти та перспективи їх імплементації в Україні	293
Лукашкіна Тетяна Василівна, Гуртієва Людмила Миколаївна До питання про предмет доказування в кримінальному провадженні	296
Підгородинська Анастасія Вікторівна, Широбокова Лілія Олександрівна Актуальні питання зупинення судового розгляду під час воєнного стану в Україні	301
Ракіпова Інна Василівна Медіація та онлайн-медіація як правозахисна комунікація потерпілого у кримінальному провадженні	304
Смирнов Максим Іванович Перегляд архітектури міжнародної системи правосуддя в контексті створення спеціального міжнародного трибуналу ad hoc щодо злочину агресії проти України	308
Стародубов Сергій Вікторович, Д'ячкова Марія Олегівна Щодо питання приводу як спеціальної форми затримання	312
Степаненко Андрій Сергійович Щодо доцільності існування інституту понять у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану і поза ним	314
Стоянов Микола Михайлович Свобода від самовикриття та забезпечення права на захист при проведенні аудіо-, відеоконтролю особи	317
Шилін Денис Вікторович, Кіліміченко Сергій Олегович Щодо участі захисника у кримінальному провадженні у режимі відеоконференції під час судового провадження	321
Сидорчук Владислав Васильович, Кучеров Дмитро Сергійович До питання зміни правової регламентації санкціонування застосування окремих кримінальних процесуальних засобів під час воєнного стану.	324
Бабій Світлана Володимирівна Порушення засад кримінального провадження у випадку розгляду питання про продовження строку дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у судовому засіданні під час оголошення повітряної тривоги	327
Драгунов Віталій Вікторович Затримання судді за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність: окремі питання дотримання належної правової процедури	330